

▶ STRONA 3

Rowerowe retrosukcesy

▶ STRONA 6

Po kolei o kolei...

▶ STRONA 9

Honory dla bohaterów

Radom stolicą województwa?

Radom jako miasto wojewódzkie jest marzeniem wielu radomian. Czy jego ziszczenie jest możliwe już w 2021 roku? Niebawem do Sejmu ma trafić ustawa w tej sprawie.

Już w lipcu o planach podziału województwa mazowieckiego na dwie odrębne jednostki terytorialne informował „Dziennik Gazeta Prawna”. Pomysł władz centralnych zakłada wydzielenie jako osobnego województwa Warszawy wraz z ościennymi powiatami i stworzenie województwa mazowieckiego bez Warszawy, ze stolicą prawdopodob-

nie Radomiu. Prawdopodobnie, bo na razie dokładne zapisy projektowanej ustawy nie ujrzały światła dziennego.

Na początku września w wywiadach dla radomskich mediów poseł Marek Suski potwierdził, że projekt ustawy o wydzieleniu Warszawy z województwa mazowieckiego jest już prawie gotowy.

- Czekamy na długi proces legislacyjny. Jeśli ustawa zostanie złożona, przyjęta przez Sejm i Senat, podpisana przez Prezydenta RP, to jest szansa, że Radom stanie się stolicą województwa mazowieckiego bez Warszawy – tak jest zapisane w projekcie – stwierdził Marek Suski w wywiadzie dla Zebra.TV - Województwo radomskie zostało zlikwidowane niesłusznie, zresztą w czasie zmian była koncepcja 21 województw, pozostawiająca radomskie. Niestety, nie udało się. Obiecaliśmy, że będziemy województwo radomskie odtwarzać i robimy co możemy. Ale to zależy od wszystkich czynników państwa, nie tylko od posłów PiS. Nie mamy pewności co do kolejnych kroków Sejmu i Senatu. Mogą być też protesty w Trybunale Konstytucyjnym.

O tym że pomysł nie wszystkim się podoba, świadczą głosy Marszałka Województwa Mazowieckiego czy części radnych sejmiku wojewódzkiego. Podkreślają oni, że „obszar metropolitalny Warszawy, generujący wysokie dochody, pozwala na zasilenie budżetu całego Mazow-

sz”, a po wyłączeniu administracyjnym metropolii warszawskiej, nowe województwo mazowieckie będzie miało bardzo niskie dochody.

- Wszystkie wskaźniki i ekspertyzy przeczą tej krytyce – odpowiada na to Marek Suski.

Nie brakuje też poparcia dla pomysłu uczynienia z Radomia stolicy województwa. Na profilu Facebook społeczności „Radom-miasto wojewódzkie” i na stronie www.wojewodzkiradom.pl, które mają kilka tysięcy obserwatorów i fanów, czytamy np.: „Reforma roku 1999 miała opierać się na obiektywnych przesłankach. Jednak wskutek pokątnych zabiegów utworzono kilka województw więcej, niż wynikało to ze spójnej koncepcji. Obecny podział terytorialny kraju jest nie do obrony w świetle badań naukowych”.

„Status miasta wojewódzkiego to nie tylko urzędy wojewódzkie i marszałkowski, ale ponadto 40 innych instytucji rangi wojewódzkiej. To publiczne media i publiczna infrastruktura społeczna: uczelnie wyższe, szpitale kliniczne, filharmonie, stadiony...”

„Status miasta wojewódzkiego to „koncesja na rozwój” – nie tylko faktyczny, ale i celowo zaplanowany. Krajowe dokumenty strategiczne zawierają kolejne przywileje dla miast wojewódzkich”.

Jeżeli proces legislacyjny przebiegnie sprawnie, to wybory do nowych władz wojewódzkich miałyby się odbyć 6 grudnia. Europosel Adam Bielan pytany w TVP 1, czy rzeczywiście już od 1 stycznia 2021 faktem może stać się podział na dwa województwa: mazowieckie i warszawskie, odpowiedział, że nie jest to wykluczone.

-To jedyne możliwe rozwiązanie, żeby przyspieszyć rozwój takich miast jak Radom, Siedlce, Ostrołęka – stwierdził. - Dziś Warszawa zasysa środki potrzebne do ich rozwoju, przede wszystkim środki europejskie.

Media spekulują też, że w Radomiu będzie mieściła się siedziba wojewody, jednak sejmik i urząd marszałkowski nowego województwa znajdują się w Siedlcach. Jak będzie, pokażą najbliższe tygodnie.

RED, fot. J. Madejski

Przebudowa na finiszu

Dobiega końca przebudowa alei Wojska Polskiego i ulicy Żółkiewskiego w Radomiu.

Na miejskich odcinkach dróg krajowych nr 9 i 12 gotowe są już prawie wszystkie jezdnie. Warstwa bitumiczna położona jest m.in. na części drogi serwisowej w okolicach lotniska, na nowym rondzie naprzeciwko ulicy Skarżyńskiego na powiększonym rondzie ks. Popiełuszki oraz na ciągach pieszo-rowerowych.

Obydwa nowe wiadukty nad linią kolejową do Dębina czekają już tylko na dopuszczenie do ruchu kołowego przez nadzór budowlany.

Na terenie inwestycji urządzane są trawniki, a w rejonie bocznicy kolejowej trwa umacnianie stromych skarp. Zainstalowano oświetlenie

oraz większość nowych znaków drogowych.

Najkrótszy etap zadania, czyli przebudowę około 300-metrowego odcinka ulicy Zwolińskiego od ronda ks. Popiełuszki do granicy administracyjnej miasta, wykonawca pozostawił na koniec, żeby podczas wcześniejszych prac na rondzie nie utrudniać dodatkowo wyjazdu w kierunku Lublina. Wkrótce drogowcy skoncentrują się już jedynie na tym fragmencie.

Wykonawcą prac konsorcjum firm Budromost-Starachowice i Mosty-Lódź. Koszty inwestycji to ok. 140 mln zł

RED

Nowoczesne muzeum

Czy radomską chytrą babę można zastąpić dzielną mieszczką z czasów szwedzkiego potopu? Jak możemy się przenieść w czasy Kazimierza Wielkiego? Gdzie spotkać radomianina z XVIII wieku? Po co dziś zakładać rycerski hełm? Na te i wiele innych pytań staramy się odpowiedzieć w wywiadzie z Adamem Duszykiem, koordynatorem budowy jednego z najnowocześniejszych muzeów w Polsce - Muzeum Historii Radomia. Takiej inwestycji w naszym mieście nie było. Niebawem będziemy mogli przenieść się w czasie i np. wirtualnie wejść na mury otaczające XIV-wieczny Radom.

Więcej na str. 5

Z RÓŻNYCH STRON

Było magicznie

W ostatnich dniach sierpnia na radomskim deptaku odbył się IX Międzynarodowy Festiwal Artystów Ulicznych i Precyzji. Impreza już na stałe wpisała się w kalendarz letnich wydarzeń kulturalnych w Radomiu, choć tym roku z powodu koronawirusa organizacja festiwalu stała pod znakiem zapytania. – Cieszę się, że udało się dopiąć fe-

stiwiał w takiej realnej rzeczywistości, bo na początku tego szaleństwa, które ogarnęło świat z powodu pandemii, zastanawialiśmy się czy nie przenieść imprezy do Internetu. Ale na szczęście udało się to spiąć w realnym świecie – stwierdził Mateusz Tyczyński, wiceprezydent Radomia.

Podczas festiwalu nie zabrakło kuglarzy, cyrkowców, żywych rzezb, pole-dancerek, teatru ognia, animacji dla dzieci czy baloniarzy. W tegorocznej edycji imprezy wystąpili m.in. multitarysta chińskiego pochodzenia El Kote; pochodzący z Nowej Zelandii Zaktakular, prezentujący elementy akrobatyki w kole tzw. cyrwheel, balansowania na wysokości, zonglerki oraz połkanie ognia; Irlandczyk Logy on Fire, którego pokaz to połączenie sztuki cyrkowej, komedii oraz sporej dawki ryzykownych numerów; Czarek Czaruje - Czarek Gołębiowski - najbardziej rozpoznawalny YouTuber - iluzjonista w Polsce.

Ogródek i plac

W lipcu zakończył się kolejny etap modernizacji Ogródka Jordanowskiego na Obózku, a na Ustroniu powstał nowy plac zabaw. Projekt „Bezpieczny i przyjazny Ogródek Jordanowski” był realizowany w ramach tegorocznego Budżetu Obywatelskiego i obejmował m.in. wyznaczenie ogrodzenia i części utwardzonych nawierzchni oraz budowę dwóch podjazdów dla osób niepełnosprawnych i przebudowę tarasu. Zostało też wykonane zadanie piaskownicy, ustawiono nowe ławki i stół do gry w szachy. Wykonawca odnowił także wschodnią ścianę budynku. Inwestycja kosztowała ponad 333 tys. złotych. Przypominamy, że w 2018 roku, także w ramach Budżetu Obywatelskiego, Ogródek Jordanowski wzbogacił się o nowe wielofunkcyjne boisko oraz plac zabaw.

Zakończyła się również budowa placu zabaw przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 11 na Ustroniu. To inwestycja, która była realizowana poza Budżetem Obywatelskim. Został zamontowany m.in. zestaw zabawowy, karuzela, huśtawki, przeplotnia i piaskownica. Część placu zabaw ma nawierzchnię wyko-

nana z trawy z rolki. Prace kosztowały prawie 100 tys. złotych.

Szydłowiecka w remoncie

Do 30 czerwca 2021 roku wyremontowana ma zostać ulica Szydłowiecka. Trwają zaawansowane roboty budowlane. Rozbudowywana ulica pomiędzy

ulicami Kielecką a Starokrakowską ma prawie 1700 metrów długości. Na tym odcinku są już postawione krawężniki wyznaczające szerokość przyszłej jezdni. Już w sierpniu trwały roboty brukarskie przy stawianiu obrzeży oraz układaniu betonowej kostki, gotowy był gotowy chodnik po południowej stronie od ulicy Kieleckiej aż do Muzeum Wsi Radomskiej. Obecnie trwa budowa chodnika po stronie północnej - od Nadrzecznaj do Starokrakowskiej. Po przeciwnych stronach jezdni na obu odcinkach budowany jest ciąg pieszo-rowerowy. Pomiedzy ulicami Nadrzecznaj a Czajkowskiego powstały dwie zatoki przystankowe i zatoczka parkingowa. Do celowo ulicą Szydłowiecką mają jeździć autobusy komunikacji miejskiej, aby między innymi zapewnić dzieciom z rejonu Pruszkowa dojazd do szkoły podstawowej przy ulicy Starokrakowskiej. Wzdłuż rozbudowywanej drogi pojawiło się poza tym nowe oświetlenie LED. Wykonawcą rozbudowy ulicy Szydłowieckiej jest firma Strabag z Pruszkowa. Koszt to prawie 8 milionów złotych.

Grali seniorzy,...

W ostatni dzień lipca RKS Radomiak Radom zagrał w finale baraży o awans do PKO Ekstraklasy. Rywalem drużyny podopiecznych Dariusza Banasika był zespół Warty Poznań. Wyjazdowe spotkanie Radomiaka radomscy kibice mogli obejrzeć na żywo na telebimie ustawionym na Placu Corazziego. Mecze w Grodzisku Wielkopolskim był wyrównany, niestety Radomiak przegrał 2:0 – obydwa gole padły po kontrowersyjnych karnych. RKS Radomiak Radom pozostał więc w lidze. Gra w tym sezonie z niezwykle zasłużonymi dla polskiej piłki ligowej zespołami, takimi jak Arka Gdynia, ŁKS Łódź, Łódź Widzew, GKS Belchatów, Zagłębie sosnowiec czy Resovia Rzeszów. Sezon „zieloni” zaczęli bardzo dobrze. W pierwszej kolejce pokonali Widzew Łódź aż 4:1.

...grali najmłodszy

Drużyna Ustronie I zwyciężyła w jubile-

uszowej, 20. edycji wakacyjnego turnieju z „Podwórka na stadion”. W wielkim finale pokonała 4 : 3 zespół Ustronia II. Najniższe miejsce na podium wywalczył Radomiak 2006 Radom, który w meczu o trzecie miejsce wygrał 6 : 1 z Młodzikiem 18 Radom. W wakacyjnym turnieju wzięła udział rekordowa liczba 21 drużyn chłopców do 14 lat. Nagrody otrzymali nie tylko najlepsze zespoły, ale też wyróżniający się zawodnicy. Nagrody indywidualne otrzymali: Daniel Ogorzałek (Radomiak, najlepszy zawodnik turnieju), Wiktor Kowal (Ustronie II, najlepszy bramkarz turnieju) oraz Piotr Byzdra (Ustronie I, król strzelców). Pamiętkowy grawer otrzymał także społecznik, opiekun zespołów startujących w wakacyjnych turniejach i reprezentujących Ustronie Mieczysław Zawisza. W zmaganiach organizowanych przez Gminę Miasta Radomia, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji oraz radomską Delegaturę Mazowieckiego Związku Piłki Nożnej, uczestniczy od samego ich początku. Jego podopieczni triumfowali w sumie aż 13 razy.

Nowe przedszkole

Przy ul. Kujawskiej powstanie 150 miejsc dla przedszkolaków. Nowe przedszkole będzie się mieścić w budynku dawnego gimnazjum. Oprócz przedszkola przy Kujawskiej swoją siedzibę znajdzie także Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, która mieści się przy ul. Toruńskiej. Radni zaakceptowali wniosek prezidenta o wpisanie do Wioletelnej Prognozy Finansowej 6 mln złotych na dostosowanie obiektu do nowej funkcji. - Z roku na rok obserwujemy coraz większe zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolach. M.in. dlatego remontowaliśmy dawny budynek Zespołu Szkół Plastycznych przy ul. Kilińskiego, który znakomicie służy przedszkolakom. Teraz czas na stworzenie kolejnych miejsc. W budynku przy Kujawskiej niezbędny jest gruntowny remont. Musi powstać segment żywieniowy, trzeba przebudować sanitariaty, dostosować układ pomieszczeń i wykonać wiele innych prac remontowych – wyjaśnia wiceprezydent Radomia Mateusz Tyczyński. Obecnie trwają prace projektowe, a rozpoczęcie prac budowlanych jest planowane w 2021 roku.

Stypendia dla zdolnych

Już po raz czternasty ruszył nabór wniosków o stypendium kanadyjskiej fundacji Polish Orphans Charity. Stypendia są przyznawane dzieciom uzdolnionym artystycznie, będącym w trudnej sytuacji materialnej. Wnioski o przyznanie stypendiów można składać w Urzędzie Miejskim w Radomiu. Stypendyści będą mogli liczyć na refundację wydatków związanych z własnym rozwojem artystycznym w kwocie tysiąca dolarów rocznie. W tym roku Radom otrzymał od kanadyjskiej fundacji 32 tysiące dolarów kanadyjskich. Kwota dwóch tysięcy była przeznaczona na wsparcie świetlicy Caritas, która mogła zakupić sprzęt sportowy i wyposażenie kuchni. Zostały też przyznane dwa stypendia specjalne dla dzieci zmarłego na COVID-19 fizjoterapeuty z Mazowieckiego Szpitala Specjalistycznego w Radomiu.

AKA, fot. JM

OD REDAKCJI

Drodzy Czytelnicy

Przyszło nam żyć, pracować, uczyć się w trudnych czasach. Na każdym niemal kroku doświadczamy przeciwności losu. Epidemia z jaką uporać się jeszcze nie jesteśmy w stanie, ma jednak swoje dobre strony. Zgodnie z przesłaniem, że w walce z przeciwnościami kształtuje się prawdziwy charakter, kształtujemy własną osobowość. Są tacy, którzy charakter kształtują na codzien, bez względu na okoliczności zewnętrzne - tak jak na przykład opisywany na kolejnej stronie Łukasz Wykrota, zwycięzca niezwykłego i trudnego wyścigu.

Podczas kwaramantmy, jaka by ona nie była - dobrowolna czy wynikająca z uwarunkowań medycznych, sięgaliśmy po książki, oglądaliśmy zdjęcia w starych albumach, uracaliśmy do wspomnień. Wielu czyni to nadal. „Gazeta Radomska” głosi przesłanie, że to co napisane bardziej utrwała się, niż wypowiedziane słowa (Verba volant scripta manent). A zatem wspomniemy czasy, gdy „Stała na stacji lokomotywu” (czytaj: parowóz), zanim zastąpiły go elektryczne składy. A, jak się okazuje, w dziedzinie rozwoju polskiego kolejnictwa Radom i radomianie mają wielkie zasługi.

Przypominamy historię miasta, które doczekać się nie może, by ponownie stało się stolicą województwa - dyskusja o tym ożywa co jakiś czas - czy tym razem doczekamy się realnych zmian?

Jak zwykle wiele miejsca poświęcamy kulturze. Jak w dobie pandemii broni się radomski teatr? Co z Domem Esterki i Gąską?

W naszym nowym cyklu „Wczoraj i dziś” prezentujemy gmach Komisji Województwa Sandomierskiego na zdjęciach i we wspomnieniach, podobnie z historią ulic - zapraszamy na spacer ulicą Watową przed laty i dzisiaj. Niepokoi nas przebudowa ulicy 25 Czerwca, jednej z najważniejszych arterii komunikacyjnych miasta. Jak unikać zagrożeń podczas pandemii podpowiadają nam pracownicy Wyższej Szkoły Handlowej. Rozpoczął się pierwszy etap rozbudowy fabryki przy ul. Tytoniowej. Palacze papierosów wiedzą o jakiej fabryce chodzi. Rozbudowa trwa, a wartość przedsięwzięcia to 100 mln zł. Jeszcze większe pieniądze zainwestuje Radom w radomskie ciepłownictwo. Dobiaża końca przebudowa alei Wojska Polskiego i ulicy Żółkiewskiego w Radomiu.

Zyczymy Naszym Czytelnikom odporności i radości. Ciekawej lektury Redakcja

**WYŻSZA SZKOŁA
HANDLOWA
W RADOMIU**

**STUDIA
na 10 kierunkach!**

administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne,
zarządzanie, pedagogika, psychologia,
finanse i rachunkowość, kryminologia, informatyka

**700 zł mniej
za pierwszy semestr
do 10 października!** oraz pleciskolista, jednolite studia magisterskie:

**PEDAGOGIKA PRZEDSZKOLNA
I WZCZESNOSZKOLNA ORAZ PRAWO!**

www.wsh.pl

REKRUTACJA: Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu
ul. Traugutta 61a
tel. 803 441 717
e-mail: rekrutacja@wsh.pl

GAZETA RADOMSKA

Wydawca: Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu
Biblioteka WSH, ul. Mazowieckiego 7a, 26-600 Radom,
tel (48) 363 22 90, e-mail: wnh@wsh.pl

Redaktor naczelny: Jerzy Madejski
Redaguje zespół

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Rowerowe retrosukcesy

W sierpniu działające w Radomiu Muzeum Polskich Rowerów zaprezentowało się na Międzynarodowych Retro Rowerowych Mistrzostwach „Czech Elegant Silesia 2020”. A szef naszego muzeum zajął pierwsze miejsce w wyścigu!

Mistrzostwa odbyły się w miejscowości Hradec, w północno wschodniej części Czech. Na muzealnej mini wystawie radomskie muzeum zaprezentowało dwa modele rowerów Łucznik, wyprodukowanych w latach 30. ubiegłego wieku w radomskiej Fabryce Broni oraz kultowy składak Wigry 3 z lat 80. Odpowiednie stroje w klimacie z epoki, kopie archiwalnych katalogów rowerów z Radomia i album ze zdjęciami radomskich kolarzy sprzed lat dopełniły uroku wystawy.

Jedną z atrakcji imprezy był wy-

ścig zabytkowych rowerów na dystansie 86 km. Jako jedyny Polak wystartował w nim Łukasz Wykrota (na zdjęciu), reprezentując Muzeum Polskich Rowerów, który jadąc ponad 80 letnim Łucznikiem zdobył pierwsze miejsce w kategorii wiekowej 31-50 lat.

- To był chyba mój najtrudniejszy wyścig i to w klimacie retro na dodatek. Dystans 86 km, teren górzysty, temperatura ponad 30 stopni, niemal bechmurne niebo i moja niebieska strzała - przedwojenny Łucznik bez przerzutek i z hamulcem jedynie w

torpedzie. Konkurencja to w zdecydowanej większości lata 60. w górę, Favority, Colnago, Bianchi i inne rakiety. Był jeszcze tylko jeden przedwojenny rower z torpedem. Według znaków podjazdy i zjazd były 12 procent, to dla mojego przełożenia 46/18 zdecydowanie za dużo, trzeba było podchodzić, bo na podbieganie nie było siły. Czasem dodatkową przeszkodą był jeszcze wiatr, który przywiał wieczorną burzę. Było mega ciężko, ale wiecie o czym wtedy myślałem? O naszej Białoczerwonej fladze, której trzępotała cały czas słyszałem i o Orle w koronie, którego z dumą noszę na piersi na kopii koszulki reprezentacji Polski z końca lat 20. ubiegłego wieku. Ten Orzeł po prostu dodaje skrzydeł! Nie ma że boli, kręci się na maksa i frunie do mety - pisał na gorąco na Facebooku, tuż po zwycięstwie Łukasz Wykrota.

Kolejnym punktem wyjazdu było zwiedzanie wystaw rowerów zabytkowych „Fenomen Cyklistyka” w Ostrawie i Opawie, połączone ze spotkaniem z jej organizatorami, którzy wyrażili żywe zainteresowanie współpracą, chęć wspólnych działań i ewentualną możliwością zaprezentowania swojej wystawy w przyszłości w Radomiu. **RED, fot. Ł. Wykrota**

Matury i nabory

W tym roku sierpień był pracowity dla radomskiego szkolnictwa. Poznaliśmy wyniki matur oraz naboru do szkół ponadpodstawowych. Które szkoły cieszą się największą popularnością?

Maturę zdało ponad 81,6 procent absolwentów radomskich szkół. To wynik lepszy od średniej krajowej i średniej w województwie mazowieckim. W szkołach prowadzonych przez Gminę Miasta Radomia do egzaminu dojrzałości przystąpiło ponad 2400 osób. Najlepiej wypadli absolwenci Zespołu Szkół Muzycznych (na zdjęciu), gdzie zdali wszyscy. W IV LO im. T. Chałubińskiego i VI LO im. J. Kochanowskiego pozytywny wynik uzyskało ponad 99 procent zdających. Tuż za nimi znalazły się: I LO im. M. Kopernika (97,4%), III LO im. D. Czachowskiego (96,6%). Zespół Szkół Plastycznych (95%) i V LO im. R. Traugutta (90,4%). Wśród techników najlepiej poszło absolwentom Zespołu Szkół Elektronicznych (95%) oraz Zespołu Szkół Technicznych (80,2%). Z danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie wynika, że w Radomiu średni wynik egzaminu z języka polskiego na poziomie podstawowym wyniósł

53,23 procent, z matematyki - 52,3 proc., a z języka angielskiego, który był najczęściej wybierany przez maturzystów - 69,37 proc.

W sierpniu zakończył się też nabór do radomskich szkół po-

nadpodstawowych na rok szkolny 2020/2021. Łącznie radomskie szkoły przyjęły 2727 uczniów, w tym do liceów ogólnokształcących - 1311 uczniów (48,1 procent wszystkich przyjętych), do techników 1104 uczniów (40,5 proc.) i do szkół branżowych 1 stopnia - 312 uczniów (11,4 proc.).

W trakcie naboru największą po-

Wydarzyło się w lipcu

6 Po przerwie wróciły opłaty za postój w Strefie Płatnego Parkowania. Strefa nie działała od 23 marca. Jej funkcjonowanie było zawieszona z uwagi na stan epidemii i znaczne ograniczenia w możliwości przemieszczania się transportem publicznym. Strefa jak wcześniej obowiązująca w dni robocze od poniedziałku do piątku w godz. 8-16. Za pierwszą godzinę postoju opłata wynosi 2,40 zł, za drugą 2,80 zł, za trzecią 3,20 zł, i 2,40 zł za każdą następną. Minimalna opłata wynosi 0,60 zł za 15 minut.

10 Władze Radomia zawarły z samorządem Województwa Mazowieckiego umowy na prawie 280 tysięcy złotych. Radom otrzyma 80 tysięcy złotych dofinansowania do budowy boiska wielofunkcyjnego przy PSP nr 17 przy ul. Czarnoleskiej oraz 198 tys. złotych na przeprowadzenie inwentaryzacji indywidualnych źródeł ciepła.

A tymczasem do Radomia zawiązał Janusz Kobyłka z Lubartowa, który tydzień wcześniej rozpoczął rowerową podróż po Polsce pod hasłem „Dzielenie się krwią to dzielenie się darem życia”. W akcji „Rajd po krew” podróżnik promuje ideę honorowego oddawania krwi i jej składników. Na rowerowej mapie pana Janusza znalazł się również Radom. Trasa liczy w sumie ponad 2,5 tys. km i wyznacza ją kształt serca. To już trzecia charytatywna wyprawa rowerzysty z Lubartowa.

11 Rozpoczęła się 4. edycja „Fosy pełnej kultury”. Ze względu na pandemię w tym roku obowiązywały limity miejsc, zapisy i inne sanitarne obostrzenia, ale jak zwykle w programie wakacyjnego cyklu wydarzenia znalazły warsztaty, spotkania i koncerty. Na początek w MOK Amfiteatr przy ul. Parkowej wystąpił zespół Dikanda. W kolejne weekendy w „Fosie...” odbywały się m.in. spotkania z Polskimi Łowcami Burs, himalaistą Leszkiem Cichym, warsztaty kryminalistyczne i ceramiczne, pokaz wschodnich sztuk walki oraz koncerty.

19 Pierwszy z organizowanych przez RKSTIG Łaźnia koncertów plenerowych w parku im. Tadeusza Kościuszki. Wystąpiła Patrycja Zywert-Szypka.

Wydarzyło się w sierpniu

1 W 76 rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego o godz. 17.00 w Radomiu zostały uruchomione syreny alarmowe. Dźwięk syren emitowany w rocznicę godziny „W” jest wyrazem pamięci o bohaterach żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego.

7 RKSTIG Łaźnia na „Lipcu z Tomem Hanksem” zapoczątkowała „Sierpień w starym kinie”. Po zmroku w muszli koncertowej mogliśmy obejrzeć film „Sportowiec mimo woli” z 1939 roku w reżyserii Mieczysława Krawicza.

18 RKSTIG Łaźnia przy współpracy z Art Caffè s.c. zaprosiła na wernisaż „Piotr Jakubczak – Malarstwo”. Jakubczak w latach 1997–2008 tworzył i mieszkał w Narbonne (południe Francji). Brał udział w wielu wystawach zbiorowych i indywidualnych, również w wystawie zbiorowej w latach 1997–98 w Montpellier, gdzie zdobył trzecie i drugie miejsce. W 1995 r. na Wystawie Międzynarodowej w Nicei zdobył główną nagrodę. Od kilkunastu lat związany z Beskidem Śląskim, gdzie poświęca się malarstwu.

28 Głosami radnych Prawa i Sprawiedliwości (14 przeciw, 12 za) odrzucono sprawozdanie z wykonania budżetu za 2019 rok. Takim samym stosunkiem głosów rada nie udzieliła absolutorium za ubiegły rok prezydentowi Radomia Radosławowi Witkowskiemu. Radosław Witkowski głosami radnych PiS nie otrzymał także wotum zaufania.

29 Na finał wakacyjnych koncertów w muszli wystąpił Limboski, a w właściwie Michał Augustyniak, polski muzyk związany z Krakowem, piosenkarz i gitarzysta, autor tekstów, dwukrotnie nominowany do Fryderyków.

30 „Lato z ROK-iem” to wspólny tytuł dwóch koncertów, jakie Radomska Orkiestra Kameralna przygotowała dla melomanów. Pierwszy odbył się 5 lipca, a drugi właśnie 30 sierpnia. ROK zagrał m.in. „Tańce słowiańskie” A. Dvořáka oraz „Tańce węgierskie” J. Brahmsa.

AKA

RED, fot. JM

Nowa hala, nowe miejsca pracy

Przedsiębiorstwo Imperial Tobacco Polska Manufacturing S.A. rozpoczęła pierwszy etap rozbudowy fabryki przy ul. Tytoniowej w Radomiu. Wartość przedsięwzięcia to 100 milionów złotych.

Do końca trzeciego kwartału 2021 roku przy ul. Tytoniowej powstanie nowa hala produkcyjno-magazynowa o powierzchni 3 800 metrów kwadratowych. Co istotne, wykonawcą prac jest firma budowlana z Radomia - P.H.U.B. Lucz-Bud Sp. z o.o.

Imperial Tobacco Polska Manufacturing jest ważną częścią lokalnej społeczności, z której wywodzi się zdecydowana większość z blisko 700 pracowników. Fakt, że jesteśmy jednym z największych pracodawców w mieście nakłada na nas szczególną odpowiedzialność, zwłaszcza w obecnych trudnych czasach, kiedy to stabilność na rynku pracy ma ogromne znaczenie. Rozpoczynając inwestycję nie skupiamy się tylko na biznesie, ale chcemy przede wszystkim dać impuls do rozwoju miasta oraz całego regionu m.in. poprzez tworzenie nowych miejsc pracy oraz angażowanie lokalnych przedsiębiorstw do realizacji projektu - stwierdził Krzysztof Kord, prezes zarządu Imperial Tobacco Polska Manufacturing S.A., dyrektor Fabryki w Radomiu.

To bardzo dobra informacja, która szczególnie w tym trudnym czasie epidemii, napawa optymizmem jeśli chodzi o sytuację radomskiej gospodarki. Rozwój firmy, która od wielu dziesięcioleci należy do grona największych pracodawców w Radomiu, będzie zapewne owo-

cowal nowymi miejscami pracy. Mam nadzieję, że inwestycja będzie też wyraźnym sygnałem do innych przedsiębiorców szukających dobrego miejsca do realizacji swoich biznesowych przedsięwzięć - skomentowała wiceprezydent Radomia Katarzyna Kalinowska.

Radomska fabryka jest jednym z największych zakładów produkcyjnych Grupy Imperial Tobacco, którego częścią jest Imperial Tobacco Polska Manufacturing. Wytwarzane przy ul. Tytoniowej wyroby są eksportowane do ponad 40 krajów. Radomska „tytoniówka” jest jedynym na świecie produktem tytoniowym, który obronnie przeszedł przez zmiany ustrojowe w Polsce i obecnie jest jednym z największych pracodawców w mie-

ście.

Początki produkcji wyrobów tytoniowych w Radomiu sięgają 1923 roku, kiedy to na mocy ustawy o monopoli tytoniowym powołano w mieście Wytwórnę Papierosów. Fabryka pierwotnie mieściła się w obiektach dawnego rosyjskiego monopolu spirytusowego przy ul. Nowy Świat 5. Po kilku latach Polskie Monopol Tytoniowy podjął decyzję o budowie nowej, dużej fabryki. Budynki zakładu zaprojektował wybitny architekt Stefan Szyller. Nadał on obiektowi charakterystyczny dla epoki, modernistyczny kształt oraz wygląd elewacji, która składała się z surowego żelbetowego szkieletu, który wypełniały ściany z czerwonej cegły, ze specjalną rombowa dekoracją z przepalonych

cegł. Zakłady Przemysłu Tytoniowego wybudowano w latach 1928-1929 przy ówczesnej ulicy Marywilskiej (dziś Tytoniowej). Po II wojnie światowej radomska fabryka papierosów działała jako przedsiębiorstwo państwowe. W latach 60. XX w. nastąpiła zmiana nazwy firmy na Zakłady Przemysłu Tytoniowego w Radomiu. Z tego czasu pochodzą sztandarowe produkty zakładu - papierosy Sporty, Klubowe, Radomskie, czy Ekstra mocne. W 1995 r., w wyniku procesu prywatyzacji, partnerem strategicznym ZPTR S.A. został francuski koncern tytoniowy Seita. Uruchomiono wówczas program modernizacji maszyn produkcyjnych i pakujących i wprowadzono nowy system pracy. W 2000 roku ZPTR S.A. zmieniły nazwę na Alta-

dis Polska S.A. i weszły w strukturę Grupy Altadis. Cały czas przeprowadzano modernizację zakładu. W 2008 r. Grupa Altadis została przejęta przez koncern Tobacco Group. Zakład w Radomiu pod nową nazwą Imperial Tobacco Polska Manufacturing S.A. stał się częścią międzynarodowej grupy, jednego z czterech największych na świecie producentów wyrobów tytoniowych, działającego w 160 krajach. Produkty z radomskiej fabryki trafiają na rynek krajowy i rynki międzynarodowe. Są to głównie papierosy (m.in. Brilliant, Gauloises Gitanes, Route 66, Seita). Uruchomiono wówczas program modernizacji maszyn produkcyjnych i pakujących i wprowadzono nowy system pracy. W 2000 roku ZPTR S.A. zmieniły nazwę na Alta-

RED, fot. JM

Eko-innowacja

W Radomiu pojawiło się 20 nowoczesnych czerwonych pojemników, przeznaczonych na zbiórkę zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

Pojemniki zostały zakupione i są obsługiwane przez lidera w branży przetwarzania elektrycznych śmieci firmę MB Recycling. Projekt w Radomiu jest jednym z pierwszych i najbardziej innowacyjnych działań w dziedzinie odpowiedzialnego postępowania ze zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym w Polsce.

System Elektryczne Śmieci to nowoczesne, zintegrowane narzędzie który łączy w sobie smart technologię z bezpieczeństwem. Każdy z pojemników posiada opiomiarowanie wypełnienia oraz dodatkowe zabezpieczenia chroniące środowisko przed niebezpiecznymi substancjami z elektrodopadów i baterii - wyjaśnia prezes MB Recycling Bartłomiej Hajduk.

Projekt zbiórki elektrycznych śmieci w Radomiu będzie realizowany przez cztery kolejne lata.

Duża liczba pojemników, które zostaną ustawione w różnych częściach miasta, zapewni mieszkańcom wygodę. Nie będzie już trzeba odwozić zużytego sprzętu do PSZOK-u. A firma gwarantuje pełne bezpieczeństwo. Radom z każdym

tego typu działaniem staje się coraz bardziej przyjazny dla mieszkańców i środowiska naturalnego - komentuje wiceprezydent Jerzy Zawonik.

Uzupełnieniem projektu będą działania edukacyjne. Do projektu związanego z Czerwonymi Pojemnikami w Radomiu zaproszona została Organizacja OdzyskuCCR.

Zależy nam, aby od najmłodszych lat uczestnicy zajęć, ale także konkursów internetowych mieli możliwość zgłębiania wiedzy na temat ryzyka związanego np. z nie-segregowaniem elektrodopadów - mówi Monika Wyciechowska z CCR.

Poza tradycyjnymi spotkaniami czy lekcjami radomskie szkoły zostaną zaproszone do udziału w Szkolnym Centrum Recyklingu, które będzie platformą edukacji ekologicznej, na której dostępne będą materiały edukacyjne do wykorzystania w szkołach. Najbardziej zaangażowane placówki otrzymają nagrody sfinansowane przez Organizację OdzyskuCCR.

RED, fot. JM

Czas na dużą inwestycję

Rozpoczyna się potężna, warta ponad 100 mln zł inwestycja w radomskim ciepłownictwie.

Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Radpec S.A. podpisało umowę z generalnym wykonawcą modernizacji istniejących kotłów w ciepłowniach Północ i Południe w Spółce Radpec. Projektu „Dostosowanie źródeł ciepła do wymagań Konklużji BAT” ma być zakończony w czwartym kwartale 2022 roku.

Generalnym wykonawcą naszej priorytetowej inwestycji jest firma SBB Energy S.A., która od ponad 25 lat prowadzi działalność w sektorze energetyki i przemysłu. Planowana inwestycja pozwoli na funkcjonowanie obu ciepłowni zgodnie z nowymi przepisami unijnymi, gwarantując radomianom bezpieczeństwo dostaw ciepła oraz stabilni i ekologiczny system ciepłowniczy całego systemu ciepłowniczego - powiedział Tomasz Nita, prezes spółki Radpec.

Firma SBB Energy S.A. do końca 2022 roku zaprojektuje, dostarczy, zamontuje i uruchomi instalacje odazotowania, odsiarczania i oddypiania spalin kotłów pracujących w obu ciepłowniach. Emisja gazów

pyłków do powietrza ulegnie dzięki temu znacznej redukcji, w tym dwutlenku siarki aż siedmiokrotnie, NOx - dwukrotnie oraz pyłów - ponad pięciokrotnie. Działania te pozwolą spełnić wymogi prawne wynikające z Dyrektywy IED i Konklużji BAT.

To bardzo ważna inwestycja. Wszyscy mamy świadomość, że w obecnej formule i w oparciu o dotychczasowe technologie Radpec może funkcjonować tylko do końca 2022 roku. Ciesząc się, że proces modernizacji udaje się prowadzić bez zmian własnościowych. To gwarantuje stabilność całego systemu ciepłowniczego i bezpieczeństwa dostaw ciepła dla radomian - stwierdził prezydent Radomia Radosław Witkowski.

Planowane nakłady na inwestycję to blisko 115 mln zł netto, z czego ok. 18 mln zł to wkład własny, pozostałą część będzie pochodziła z kredytu bankowego. Umowa w sprawie udzielenia kredytu została podpisana 5 czerwca z Bankiem Gospodarstwa Krajowego.

RED

Podróż w czasie i przestrzeni

W zabytkowych kamienicach Esterki i Gąski

Dwie kamieniczki usytuowane obok siebie w Rynku, Dom Esterki i Dom Gąski, z bogatą historią sięgającą XVI i XVII wieku, będą niebawem spełniały wyjątkową rolę nowoczesnego Muzeum Historii Radomia.

Wyjątkową, bowiem o historii Radomia muzeum opowiadać będzie przy pomocy nowoczesnych środków przekazu, takich jak ekrany dotykowe, kino w systemie 3D. Korzystający z wirtualnych przekazów, np. po założeniu hełmu rycerskiego przeniosą się w czasy rycerskiej chwały, by w trójwymiarowej przestrzeni wykreowanej przez historyków i informatyków znaleźć się nagle na murach zamku, czy w farnym kościele. Podróż w czasie na trzech kondygnacjach kamieniczek poczynając od piwnic zaaranżuje stała ekspozycja ukazująca dzieje Radomia od X wieku, tj. budowy piastowskiego grodu na Piotrówce, do 1945 roku. Ostatnim epizodem prezentowanym muzeum będzie rozbieżne więzienia Urzędu Bezpieczeństwa w Radomiu.

O koncepcji Muzeum Historii Radomia rozmawiamy z jej organizatorem, zatrudnionym obecnie w Muzeum im. Jacka Malczewskiego doktorem Adamem Duszykiem (na zdjęciu), nauczycielem historii w VI LO im. Jana Kochanowskiego, byłym prezesem Radomskiego Towarzystwa Naukowego, laureatem nagrody Św. Kazimierza za rok 2018.

Czy przygotowania do aranżacji muzeum już trwają?

Do końca października tego roku zakończy się remont dwóch kamieniczek Esterki i Gąski. Przypomnieć warto, że Dom Esterki uważany jest za jeden z najstarszych (przełomu XVI i XVII wieku) murowanych budynków w Radomiu, zaś Dom Gąski zbudowany przez Raję Miejskiego Stanisława Gąskę według miejscowej tradycji gościł króla szwedzkiego Karola Gustawa, który przebywał w nim dwukrotnie.

Czy kamieniczki pomieszczą tak wielką wystawę?

Wszystko zostało dokładnie przemyślane. Dostępne i przeznaczone na działalność wystawienniczą dotychczasowe wnętrza powiększone zostaną o odkopane piwnice, do których wkraczają nowoczesne rozwiązania klimatyzacyjne i gdzie instalowana będzie sieć IT.

Zakres robót z tego co wiem jest niemały, a jaki jest termin otwarcia muzeum?

Bierzemy pod uwagę rok 2021. Do końca września przygotowane zostaną scenariusze opracowane przez troje autorów. Prof. Joanna Kalaga zajmować się będzie okresem od Piotrówki do XIV wieku, prof. Dariusz Kupisz od XIV wieku do końca XVIII wieku, a Przemysław Bednarczyk zajmie się szczegółowymi rozwiązaniami dotyczącymi XIX wieku, do 1945 roku.

Jak będzie wyglądało zwiedzanie muzeum?

Gdy wystawa zostanie otwartą zwiedzanie będziemy zaczynać od piwnic Domu Esterki. To pomieszczenie będzie wprowadzało w klimat Radomia. Ekspozycję zatytułowaliśmy „Wielcy ludzie zbudowali nasze miasto”. Zwiedzający wejdą do pomieszczenia, w którym portrety radomian, w których sylwetki radomian. Wśród nich najwybitniejsi: Leszek Kołakowski, Witold Gombrowicz, Andrzej Wajda. W tym pomieszczeniu wysłuchamy w wersji audio opowieści o Radomiu, jakie pojawiły się w utworach Marii Dąbrowskiej, Jana Ursyna Niemcewicz, Leszka Kołakowskiego.

przeszłości zbliżymy się do lat jakie pamiętają jeszcze najstarsi radomianie?

Oczywiście. Przez stylizowane drzwi wejściowe do Apteki „Pod Białym Orłem”. Tam meble z 1824 roku będą oryginalne, a na suficie odtworzony zostanie wizerunek orła. Za apteką zobaczymy fotoplastykon. Siedząc na wygodnych pułkach będziemy oglądać stare fotografie należebne w specjalnie skonstruowane drzwi wejściowe i ekspozycję poświęconą Republice Radomskiej - zawsze warto przypominać, że Radom był pierwszym miastem Królestwa Polskiego, które bez pomocy z zewnątrz odzyskało niepodległość i to już 2 listopada 1918 roku.

W dwudziestolecie międzywojennym działały w Radomiu duże zakłady przemysłowe. Przypomniane zostaną: Fabryka Papierosów, Fa-

bryka Broni, Fabryka Farb i Lakiery, Fabryka Telefonów Szwedzkiej Firmy „Ericsson”, Fabryka Obuwia „Bata”. W ostatniej, największej sali pokażemy Radom w czasie okupacji hitlerowskiej. Wyświetlany tu będzie film w 3D podsumowujący dzieje Radomia.

Czy muzeum będzie można kupić pamiątki związane z Radomiem?

Będzie sklep z pamiątkami, a dodatkową atrakcją okaże się pewną część wewnątrz radomskiego historyka pisarza z przełomu XIX i XX wieku Walerego Przyborskiego. Kolejne sale obejmować będą dzieje Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. W trójwymiarowej animacji zobaczymy wyzwolenie Radomia przez wojska napoleońskie z rąk Austriaków w 1809 roku. Będzie można podziwiać mundury wojskowe z tamtego okresu. Kolejny etap opowiadanej historii Radomia to powstanie styczniowe z akcentem na udział w powstaniu radomskich Bernardynów. Oprócz tych wydarzeń z odległej

do akcji włączył się król Szwecji Karol X Gustaw, który nocował w kamienicy Gąski - uratował dziewczę i wymierzył stosowną za przewinięcie karę agresorowi. Chcemy, by postać dzielnej radomianki zastąpiła krążącą w anegdotach chytrą babę, jaka stała się symbolem radomskiej przekupki.

Z tych zapowiedzi wynika, że Muzeum Historii Radomia może być dużą atrakcją turystyczną, przyciągającą widzów z całej Polski.

Taki jest nasz cel. Po zakończeniu inwestycji muzeum będzie jednym z najnowocześniejszych w kraju. I co ważne, jego aranżacja pozwoli oddać specyfikę Radomia, niepowtarzalny charakter i historię miasta.

Rozmawiał Jerzy Majejski, fot. autor

Dom Gąski (Rynek 4) został wybudowany w XVII w. na zlecenie Stanisława Gąski. Według tradycji w czasie potopu szwedzkiego dwukrotnie nocował tu król szwedzki Karol X Gustaw. W Domu Gąski przez wieki mieściła się m.in. apteka Włocha Christiana Valentino, biura magistrackie, skład piwa. W latach 1953-1955 budynek przeszedł generalny remont, zyskując obecny wystrój fasady. Dom Esterki (Rynek 5) wybudował pod koniec XV w. mieszczanin Ignacy Gaczkowski. Nazwa budynku wiąże się z XIX-wieczną modą na nazywanie starych kamienic w miastach lokowanych przez Kazimierza Wielkiego imieniem Estery. W okresie II wojny światowej Niemcy zburzyli dom. Zrekonstruowany budynek oddano do użytku w 1957 roku. W latach 1975-1990 w połączonych kamienicach Gąski i Esterki miało siedzibę Biuro Wystaw Artystycznych, a w latach 1990-2018 Muzeum Sztuki Współczesnej - oddział Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu.

Po kolei o kolei, czyli o świetnych tradycjach żelaznych dróg

W tym roku OKiSz Resursa Obywatelska Uliczkę Tradycji przygotowała jak zwykle pełną atrakcji, ale - z powodu sytuacji epidemiologicznej - do obejrzenia tylko na Facebooku i kanale YouTube Resursy oraz w Telewizji Dami. Nie zmienia to faktu, że udało się przypomnieć o historii radomskiego kolejnictwa.

Zdjęcia: OKiSz Resursa Obywatelska

Wydarzenia cyklicznego festynu historycznego w tym roku zaplanowano na 12 i 13 września. Pod hasłem „Kolej na Radom” mogliśmy obejrzeć i usłyszeć m.in. koncerty Kolejowej Orkiestry PKP z Piotrkowa Trybunalskiego, Warszawskiej Orkiestry Sentymentalnej, Big Bandu Mundana, zespołu Halniacy, spektakle Teatru Resursa „Nie tylko Lokomotywa...” i Teatru Poszukiwań, „Morderstwo w Lux Torpedzie”. Było też spotkanie z modularzami w Domu Kultury „Idalin”, multimedialna wystawa „Z dziejów radomskiej drogi żelaznej”, wystaw prac plastycznych dzieci i pokaz fajerwerków. Gwiazdami tegorocznej Uliczki była charyzmatyczna amerykańska wokalistka jazzowa, gospel i soul, pianistka Donna Brown, która wystąpiła z poznańskim Dixie Company Poland oraz duet pianisty jazzowego i kompozytora Włodka Pawlika i wokalisty, kompozytora i grafika Marka Balaty.

Radomski dworzec kolejowy powstał około 1885 roku podczas budowy Iwagorodzko - Dąbrowskiej Linii Kolejowej. W 1881 roku

Wspomnieć też należy o wykładzie dr. Adama Duszyka „Jan Bogumił Bloch - król kolei z Radomia”. Bloch (1836 - 1902), radomianin z urodzenia, polski bankier i przedsiębiorca, zwany królem kolei żelaznych, był m.in. twórcą i budowniczym kilku ważnych linii kolejowych, w tym „Drogi Żelaznej Fabryczno-Lódzkiej”. Po zbudowaniu tejże, kolejnym ważnym szczeblu jego kariery było, po nabyciu większości akcji kolei brzesko-kijowskiej, brzesko-grajewskiej oraz odeskiej, utworzenie z nich Towarzystwa Południowo-Zachodnich Drog Żelaznych. W 1882 uzyskał koncesję na budowę linii kolejowej Iwagorodzko (obecnie: Dęblin) - Dąbrowa Górnicza, której realizację zakończył w 1885 roku. Kolej ta odegrała znaczną rolę w rozwoju gospodarczym Królestwa Polskiego, przyczyniając się do ożywienia przemysłowego guberni kieleckiej i radomskiej. Bloch był symbolem epoki dojrzałego kapitalizmu, pozytywi-

car zatwierdził koncesję na budowę Towarzystwa Drogi Żelaznej. Linia kolejowa w zatwierdzonej postaci miała liczyć ponad 460 km i była to najdłuższa linia kolejowa w Królestwie Polskim. Projektantem radomskiego dworca był Adolf Schimmelpfening. Ten polski architekt urodził się w 1834 roku w Plocku, w luterańskiej rodzinie o holenderskich korzeniach. Nie wszyscy wiedzą że radomski dworzec został spalony przez wojska rosyjskie podczas I Wojny Światowej i odbudowany w latach 1917 - 1918.

W latach 1989- 1992 w pół roku wyburzono wnetrza zabytkowego gmachu, likwidując szerokie schody prowadzące na peron pierwszy. Przed wejściem na perony trzeba było zatrzymać by okazać aktual-

stycznych działań, pracy od podstaw, sukcesu w świecie techniki, szczególnie w kolejnictwie. Po śmierci piśmienniczo „najwybitniejsza i najciekawsza postać świata finansowego, gwiazda pierwszej wielkości polskiej elity finansowej ostatnich dziesięcioleci XIX w”.

Radomski dworzec kolejowy powstał około 1885 roku podczas budowy Iwagorodzko - Dąbrowskiej Linii Kolejowej. W 1881 roku

ny bilet, bądź tzw. „peronówkę” zakupioną w kasie, by odprowadzić wyjeżdżających, którzy rozlokowani się przedziały pierwszej, drugiej, lub trzeciej klasy. W klasie I kanapy były pluszowe, w trzeciej drewniane ławy. Ławki w drugiej klasie pokrywały obicia ze sztucznej skóry. Tak było do początku lat sześćdziesiątych XX wieku z niewielkimi zmianami polegającymi np. na zastępowaniu wagonów „przelotowych” tak zwa-

przeprowadzono wg projektu Jerzego Bortkiewicza. Generalnym wykonawcą były Zakłady Budownictwa Kolejowego w Radomiu. Koszty wyniosły wtedy 32 mln zł. Modernizację placu dworcowego wykonano ze środków Urzędu Miasta. Po modernizacji w 1992 roku budynek zapewniał właściwą obsługę podróźnych, liczącego wówczas 230 tys. mieszkańców Radomia. W godzinach szczytu mógł pomieścić jednorazo-

ciągu pociągów. Dziś perony radomskiego dworca są nowoczesne i zaopatrzone w multimedialne wyświetlacze. Ale nie dojedziemy pociągami z Radomia do Warszawy. Najpierw trzeba wsiąść do autokaru, który dowiezie nas do Warki i dopiero z Warki pociągami udamy się do stolicy... Modernizacja linii kolejowej z Radomia do Warszawy nie będzie zakończona w planowanym terminie do połowy 2021 roku. Częściowa modernizacja na trasie nr 8 Radom - Warka planowana jest na 2023 rok. Termin ten dotyczy tylko prac dodatkowych. Tych jest sporo. Trzeba wzmocnić grunt na odcinku około 30 kilometrów. PKP PLK rozszerzyło projekt modernizacji o kilka elementów. To m.in. przystanek Radom Wschodni, który ma być stacją przesiadkową dla pasażerów jadących w przyszłości na lotnisko w Radomiu. Radom Wschodni na wysokości wiaduktu przy ul. Żeromskiego usytuowany zostanie obok Osiedla „Nad Potokiem”. Nowy przystanek i wiadukt kolejowy powstaje w Warce. Nad Pilicą stoją już oba mosty, trwa na nich układanie torów. W Bartodziejach i Lesiowie linia kolejowa będzie nieco przesunięta, by złączyć zakręty, żeby pociągi mogły osiągnąć prędkość 160 km na godz. Roboty przy budowie peronów w Bartodziejach jeszcze się nie rozpoczęły. A inwestycja na terenie samego Radomia - nie rozpoczęła się przebudowa wiaduktu nad torami na ul. Kozienickiej, a zakres prac jest nie mały. Trzeba m.in. poszerzyć wykop także pod trasą N-S, która będzie biegła wzdłuż torów. Zniknie przejazd kolejowy na ul. Energetyków - powstanie tu wiadukt kolejowy. PKP PLK zakłada powrót na trasę do Warszawy w grudniu tego roku. Po jednym torze.

Jerzy Madejski

Jak uniknąć zagrożeń

Początek roku akademickiego za pasem. Zagrożenie epidemiologiczne, jakie zawisło także nad uczelniami, spowodowało konieczność przygotowania placówek do sytuacji dotychczas niespotykanej.

Jakie działania podjęła Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu by przeciwdziałać rozprzestrzenianiu się wirusa SARS COV-2 wśród społeczności akademickiej? Pytamy o to Anetę Stefańczyk, kierowniczkę działu administracji.

- Aby zachować ciągłość procesu dydaktycznego oraz wspierać studentów w trudnym okresie epidemii uruchomiliśmy działalność naukową administracyjną online na platformie Microsoft Teams.

Czy studenci mieli możliwość kontaktu z wykładowcami?

- Nie tylko z wykładowcami, także z pracownikami wszystkich jednostek WSH. Biblioteka uruchomiła elektroniczne bazy, a w nich wiele polskich i zagranicznych publikacji. Wszystkim, którzy mieli problemy w nowej elektronicznej rzeczywistości, pomocą służył Konsultant Help Desk. Nieestety z powodu epidemii nie mieliśmy możliwości zorganizowania

zakończenia roku akademickiego 2019/ 2020 tradycyjnie w murach uczelni. Oficjalną formę zastąpiło przemówienie pani Rektor zamieszczone na stronie internetowej oraz kanałach społecznościowych WSH.

Opracowane zostały procedury postępowania profilaktycznego?

- Tak. Takie procedury zastosowano wobec pracowników WSH oraz procedury w przypadku zachorowań. WSH stosuje się do zaleceń GIS i Ministerstwa Zdrowia. Procedury są na bieżąco aktualizowane wraz ze zmianą sytuacji epidemiologicznej. W ramach procedur wszystkie biura wyposażone zostały osłony z plexi, każdy pracownik otrzymał zestaw środków ochrony oso-

bistej - maseczki, płyny do dezynfekcji, rękawiczki jednorazowe. W przestrzeni ogólnej obiektu oraz w toaletach umieszczone zostały dozowniki z płynem do dezynfekcji rąk. W recepcji dostępne są termometry bezdotykowe. Na każdej kondygnacji umieszczone zostały informacje o zachowaniu wymaganej odległości. W obiektach uczelni pojawiły się plakaty z zaleceniami GIS i Ministerstwa Zdrowia.

Wiem że gdy 12 marca zamknięto uczelnię o zgrzanie środków nie było łatwo?

- To prawda. Maseczki, rękawiczki kupowaliśmy po wygórowanych cenach, nie było też dużego wyboru. Przy dużym zaangażowaniu personelu uporał się z trudnościami.

Nasz informatyk stanął na wysokości zadania by system działał sprawnie.

Jak dzisiaj przed inauguracją roku obsługiwani są studenci?

- Obsługa studentów i interesantów odbywa się pojedynczo z zachowaniem bezpiecznej odległości. Wchodzący do obiektów zobowiązani są pozakrywania nosa i ust. Na czas epidemii przed budynkiem udostępniona została skrzynka podawcza w celu przekazywania korespondencji do działów WSH. Dla kandydatów na studia uruchomiona została elektroniczna rekrutacja - każdy kandydat ma możliwość rejestracji online na wybrany kierunek studiów, a wymagane dokumenty przesłać można pocztą lub zostawić w skrzynce podawczej.

Mam nadzieję że wspólnie przeżyjemy okres epidemii aby w nowym roku akademickim bezpiecznie można było się spotkać w murach WSH w Radomiu.

Rozmawiał Jerzy Madejski, fot. autor

**WYŻSZA SZKOŁA
HANDLOWA
W RADOMIU**

**RADOM
ACADEMY
OF ECONOMICS**

**DEPARTAMENT
STUDIÓW PODYPLOMOWYCH**

STUDIA PODYPLOMOWE

- ♦ **NOWOŚĆ!** Excellent Lider - kreowanie przywództwa, wywieranie wpływu i budowanie wizerunku
- ♦ **NOWOŚĆ!** Zwalczanie przestępczości gospodarczej i podatkowej
- ♦ **NOWOŚĆ!** Professional Business Manager
- ♦ **NOWOŚĆ!** Creative Brand Management - kreowanie i zarządzanie wizerunkiem firmy z wykorzystaniem nowoczesnych metod komunikacji
- ♦ **NOWOŚĆ!** Menedżer sportu
- ♦ **NOWOŚĆ!** Psychologia biznesu
- ♦ **NOWOŚĆ!** Specjalista ds. uzależnienia cyfrowego
- ♦ **NOWOŚĆ!** Neurologopedia
- ♦ **NOWOŚĆ!** Compliance w organizacji
- ♦ **NOWOŚĆ!** Mediacje rodzinne
- ♦ Organizacja i zarządzanie w administracji
- ♦ Zarządzanie zasobami ludzkimi
- ♦ Studia menedżerskie
- ♦ Menedżer sprzedaży i relacji z klientem
- ♦ Zarządzanie oświatą (studia kwalifikacyjne)
- ♦ Rachunkowość i podatki
- ♦ Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych, kadry i płace
- ♦ Ochrona danych osobowych i bezpieczeństwo informacji
- ♦ Administracja publiczna
- ♦ Grafika komputerowa i multimedialna
- ♦ Przygotowanie pedagogiczne (studia kwalifikacyjne)
- ♦ Edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną (oligofrenopedagogika) (studia kwalifikacyjne)
- ♦ Logopedia z emisją głosu (studia kwalifikacyjne)
- ♦ Dydaktyka języka angielskiego w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej (studia kwalifikacyjne)
- ♦ Coaching i mentoring
- ♦ Doradztwo zawodowe z elementami coachingu (studia kwalifikacyjne)

www.podyplomowe.wsh.pl

KONTAKT:

DEPARTAMENT STUDIÓW PODYPLOMOWYCH
UL. TRAUUGITTA 61A - 26-600 RADOM
poniedziałek - sobota, godz. 08.00-16.00
tel. 48 362 1332
e-mail: podyplomowe@wsh.pl
www.podyplomowe.wsh.pl

Możemy decydować

Do 20 września mieszkańcy Radomia mogą głosować na wybrane przez siebie projekty Budżetu Obywatelskiego. Jest o co walczyć – w 2021 roku na ich realizację zostanie przeznaczona kwota 6,2 mln złotych.

Głosować możemy na rekordową liczbę 207 projektów. Radomianie zgłosili ich w tym roku 225, ale część nie przeszła oceny formalnej. Na karcie do głosowania projekty zostały podzielone na cztery grupy: projekty o szacunkowej wartości do 50 tys. zł (pula środków 900 tys. zł), projekty do 400 tys. (pula środków 2,1 mln zł), projekty powyżej 400 tys. zł (pula środków 2,1 mln zł) oraz projekty instytucjonalne, czyli np. szkolne, na realizację których zarezerwowana jest kwota 1,1 mln zł.

Pomysły są różne. Radomianie proponują m.in. postawienie fotoplastykonu, stworzenie plenerowych bibliotek, przewodnika po Radomiu, planszowej gry o mieście, organizację gry miejskiej, warsztatów tańca, festiwalu nauki i sztuki, koncertów w rynku. Proponują także zakup eksponatów do Muzeum Polskich Rowerów, antysmogowej kostki brukowej, ambulansu, budowę drzew solarnych, publicznych toalet czy miejsc parkingowych.

Jak zwykle projekty są bardzo zróżnicowane i dotyczą wielu dziedzin naszego życia. Są wnioski z obszaru kultury, ochrony środowiska, promocji zdrowia i wielu innych. Zachęcam do zapoznania się z listą projektów i wyboru tych, które

w największym stopniu odpowiadają Państwu oczekiwaniom. Efekty realizacji Budżetu Obywatelskiego są już widoczne praktycznie w całym mieście. Teraz nadchodzi ten moment, w którym to Państwo zdecydują gdzie i jakie projekty będą realizowane w przyszłym roku – zachęca wiceprezydent Radomia Mateusz Tyczyński.

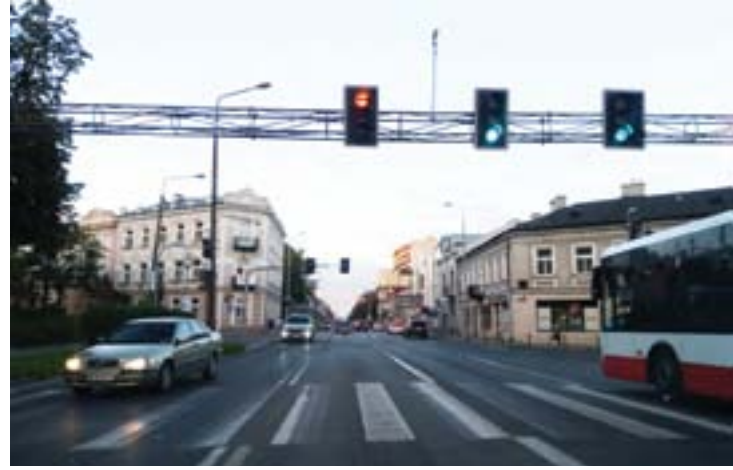
Każda osoba może zgłosić na dowolną liczbę projektów przysługując im jeden, dwa lub trzy punkty. Jeżeli głosujący nie zaznaczy żadnego pola, będzie to traktowane jako brak zdania odnośnie danego projektu. Można zgłaszać drogą elektroniczną, korzystając z aplikacji zamieszczonej na stronie www.konsultacje.radom.pl. Ponadto głosować można w pięciu stacjonarnych punktach: w Biurze Obsługi Mieszkańca Urzędu Miejskiego w Radomiu, ul. Kilińskiego 30 (pok. 19), w Biurze Rady Miejskiej, ul. Rynek 1, w Centrum Organizacji Pozarządowych, ul. Struga 1, w Wydziale Komunikacji Społecznej, Promocji Miasta i Turystyki, ul. Zeromskiego 53 (pok. 104) oraz w Centrum Informacji Turystycznej w Radomiu przy ul. Rwańskich 16.

Listę zwyciężskich projektów poznamy do 18 października.

RED

Jaka ulica?

Trwa przebudowa części ulicy 25 Czerwca, jednej najważniejszych arterii komunikacyjnych miasta. Tymczasem zakończyły się konsultacje społeczne co do jej przyszłego wyglądu.

Przypomnijmy: prace na zlecenie Wodociągów Miejskich rozpoczęły się 22 maja. Odcinek ulicy 25 Czerwca od ronda Mikołajczyka do ul. Sienkiewicza był wyłączony z ruchu. Wykonawca już po zakończeniu ziemnych prac wodno – kanalizacyjnych, ma za zadanie ułożenie nowej nawierzchni asfaltowej i chodników. Ten etap prac ma się zakończyć do listopada tego roku. Tymczasem Urząd Miejski 7 sierpnia rozpoczął trwające prawie miesiąc konsultacje społeczne pod hasłem „Jak po przebudowie ma wyglądać ulica 25 Czerwca?”. Przebudowa małego odcinka ulicy w tym roku to bowiem dopiero początek. 25 Czerwca ma w przyszłości zmienić się na całej du-

mia. W konsultacjach mogli uczestniczyć wszyscy mieszkańcy Radomia. Ich wyniki poznamy w połowie września i będą one istotne dla planowania dalszego remontu traktu w najbliższych latach. Ulica została wytyczona w II połowie XIX wieku. Żabudowa pochodzi głównie z II poł. XIX i XX wieku. Nazwa ulicy ulegała zmianom, najpierw była to Wysoka, w latach 1925-1989 1 Maja, z przerwą na okupację niemiecką (Wehrmachtstraße). Obecnie nazwa ulicy upamiętnia wydarzenia radomskie w 1976 roku. Przy ul. 25 Czerwca stoi wiele interesujących budowli, m.in. eklektyczna kamienica czynszowa z przełomu XIX i XX wieku, obecnie siedziba Młodzieżowego Domu Kultury; socrealistyczny budynek dawnych Zakładów Energetycznych Okręgu Wschodniego wzniesiony w latach 50. XX wieku; neogotycki budynek z 1902 roku, dawniej siedziba Miejskiej Szkoły Rzemiosł i Miejskiej Szkoły Rzemieślniczo-Przemysłowej, a od 1955 roku Technikum Samochodowego; modernistyczny gmach Dyrekcji Lasów Państwowych z 1938 roku; nowoczesne budynki Zespołu Szkół Muzycznych; zabytkowy budynek stacji pomp wodociągu miejskiego, zbudowany w latach 1925-1928.

RED, fot. J. Madejski

O radomskiej spółdzielczości

Rozwój spółdzielczości w okresie powojennym należał w okręgu radomskim do największych w kraju. Z liczbą 818 spółdzielni zajmował czwartą lokatę po lubelskim, krakowskim i warszawskim.

W samym mieście działało 600 spółdzielni handlowych, w tym 34 przetwórcze, 74 pomocniczo – rolnicze, 83 oszczędnościowo – pożyczkowe, 30 spółdzielni pracy. Do spółdzielni handlowych należały spółdzielnie spożywców, rolniczo-handlowe, księgarskie, papiernicze, zbytu żywności. O spółdzielczości jako sektorze gospodarki społecznej pisze dr Adam Duszyk w wydanej właśnie książce „Ofiara czy filar? Radomska „spółdzielczość” w latach 1945-1956”. Spółdzielczość, jak podkreśla autor, dawała stałą pracę i umożliwiała zaspokojenie różnych potrzeb bytowych, także pozamaterialnych i kulturalnych, przyczyniając się do upowszechniania oświaty, kultury i rekreacji. Autor przypomina działalność spółdzielni powstałych między 1945 a 1956 rokiem, nie uwzględnia spółdzielni które powstały podczas II WŚ przed wojną, jednak kilkanaście spółdzielni kontynuowało działalność podjętą w okresie przedwojennym, np. Spółdzielcze Zakłady Graficzne (1936- 1963), Spółdzielnia Szewców i Cholewkarzy „Unia” (1940- 1968), Spółdzielnia Spożyw-

cza „Samopomoc” (1940-1954), Powszechna Spółdzielnia Spożywców w Radomiu (1936- 1966). Rozwój spółdzielczości wpisał się w rozwój miasta, a cała branża spółdzielcza w Polsce była prawdziwym potentatem gospodarczym. Autor zwraca jednak uwagę na fakt, że ilość zakładanych po wojnie spółdzielni nie szła w parze z ich jakością. Określenie „spółdzielczość” jakie autor ujmuje w cudzysłowie, występuje wymiennie z określeniem kooperatywno (utopijna doktryna społeczna powstała w końcu XIX wieku w Anglii, propagująca ruch spółdzielczy, upatrująca w organizowaniu spółdzielczości drogę do rozwiązania konfliktów społecznych i obalenia ustroju kapitalistycznego). Kooperatywa była więc zrzeszeniem wielu osób w celu wspólnego prowadzenia przedsiębiorstwa handlowego, albo produkcyjnego, stwarzania możliwości zakupu towarów, itp.).

Sledzimy na kartach wydawnictwa spółdzielcze dokonania i upadki w spółdzielniach garbarskich, transportowo – przewozowych, stolarskich, rzemieślniczo-wędliniarskich.

szek przypomina ciekawe historie z działalności niektórych spółdzielni. „Gospoda Spółdzielcza” powstała w Radomiu w 1945 roku tuż po zakończeniu wojny. Podczas okupacji ze względu na dużą liczbę nie-

mieckich pracowników potrzebujących zakwaterowania i wyżywienia, na ogromnym boisku wybudowano drewniany obiekt dla celów gastronomicznych, klubowych i noclegowych, z którego mogli korzystać tylko Niemcy (dzisiaj stoją tam budynki straży pożarnej i zabudowania szpitalne. Po ucieczce Niemców obiekt pozostał na miejscu. Związek Rewizyjny Spółdzielni rzucił myśl zorganizowania w nim spółdzielni gastronomiczno- hotelarskiej. Spółdzielnię nazwano „Gospoda Spółdzielcza”. Organizacją zajęł się lustrator Stanisław Kowalski. Zebranie założycielskie odbyło się w stolówce pracowników Urzędu Ziemskiego i Elektrowni w Radomiu przy ul. Traugutta 59 w dniu 28 marca 1945 roku. Przedmiotem działalności spółdzielni miało być prowadzenie stolówek, domów noclegowych, utrzymanie garaży. Wpisowe wynosiło 20 zł, a udział 100 zł. Dla porównania cen – obiad dwudaniowy kosztował 17 zł dla członka, dla pozostałych 20 zł. Kolarstwa 10 zł dla członka, dla niezrzeszonych 15 zł. Gospoda oferowała także

noclegi wypożyczala sale na przyjęcia i zabawy. Prowadzono własny ogród warzywny, cieplarnię, hodowlę trzody chlewnej – na terenach obecnego szpitala przy ul. Tochtermana. W roku 1949 nastąpiło połączenie spółdzielni „Gospoda Spółdzielcza” i „Samopomoc Chłopska”. Cały personel przeszedł do pracy w restauracji „Europa”, która przejęła PSS. Ciekawe są historie powstania spółdzielni „Wyzwolenie” zajmującej się wypiekami pieczywa, przy ul. Tybla 6, czy „Pionier”, „Radomianka”, „Współpraca”. Oczywiście w czasach, o których pisze Adam Duszyk, w działalności spółdzielczej na co dzień głośno wzniosło hasła o umacnianiu sojuszu robotniczo- chłopskiego. Spółdzielnie miały nie tylko zapewniać miejsce pracy dla swoich członków, ale i być miejscem i narzędziem socjalistycznej edukacji i propagandy. Historia spółdzielczości może więc w niektórych budzić nie zawsze radośnie wspomnienia, ale taka była rzeczywistość tamtych odległych już lat.

J. Madejski

Wczoraj i dziś

Gmach Antonio Corazziego

Radom zmienia się, by nie powiedzieć, pięknieje z każdym dniem. Na zdjęciach, jakie prezentujemy i będziemy prezentować w rubryce wspomnień „Dawniej i dziś” pokazujemy miejsca, budynki użyteczności publicznej, sytuacje jakie miały miejsce przed laty.

Nie zawsze zmiany są tak widoczne, że trudno rozpoznać dawne miejsca np. z ubiegłego wieku. W tym przypadku najbardziej okazały gmach zaprojektowany przez Antonio Corazziego od frontu wygląda podobnie. Zmieniło się tylko jego funkcje i otoczenie. Przypomnijmy: Antonio Corazzi (1792- 1877) architekt urodzony w Livorno, absolwent Akademii Sztuk Pięknych we Florencji na prośbę Stanisława Staszica przyjechał do Warszawy, gdzie przez 27 lat sprawował funkcję na stanowisku generalnego budowniczego Komisji Spraw Wewnętrznych Królestwa Kongresowego, był autorem projektów blisko 50 budowli. W Radomiu zaprojektował jedną z najbardziej monumentalnych budowli w mieście - gmach Komisji Województwa Sandomierskiego. Budynek ten wzniesiony przy trakcie lubelskim, kilometr od ówczesnych granic administracyjnych miasta na polach uprawnych leżących na pograniczu wsi Dzierzków, powstał za zgodą generała Józefa Zajączka, namiestnika Królestwa Polskiego. Prace budowlane rozpoczęto w 1825 roku, zakończono po dwóch latach. Przed budynkiem urządzono skwer, oddzielony od ulicy nie istniejącą dziś krata. Wszystko pod nadzorem Stefana Balińskiego, architekta i malarza, autora wielu budów i przebudów w Radomiu oraz Warszawie i ówczesnej guberni.

Podczas II Wojny Światowej nie-

mieckie władze okupacyjne planowały uzupełnienie gmachu o nowe skrzydła i nowy front usytuowane od strony północnej. Projektu nie zrealizowano w całości, do 1945 roku wzniesiono tylko tylne skrzydło budynku (w stylu faszystowskiego modernizmu) od strony północnej, tworząc czworobok z drugim frontem od ulicy M. Curie - Skłodowskiej.

W 1964 roku wybudowano wewnątrz czworoboku salę koncertową z zapleczem. W 1999 roku zakończono przebudowę skrzydła od ulicy Kilińskiego, przeznaczając ją na siedzibę władz miejskich. Sam budynek był najpierw siedzibą Komisji Województwa Sandomierskiego. Na mocy uchwały Rady Stanu podjętej zgodnie z konstytu-

cją z 1815 roku podpisaną przez Cara Aleksandra I, ziemie Królestwa Polskiego zostały podzielone na 8 województw. Z dotychczasowego departamentu radomskiego utworzono województwo sandomierskie ze stolicą w Radomiu. Komisja rozpoczęła działalność 15 września 1816 roku i początkowo urzędowała w budynkach skasowskiego klasztoru Bernardynów, zanim

otrzymała własną siedzibę. W 1837 roku gdy województwo przekształcono w gubernię i komisja przestała istnieć, zastąpiona przez rząd gubernialny. W 1915 roku Radom został zajęty przez wojska austriackie. Okupacyjne władze austriackie przejęły budynek na siedzibę Komendy Wojskowej Obwodu Radomskiego. W

okresie międzywojennej w budynku urzędowało starostwo. W czasie okupacji niemieckiej mieściły się w nim władze dystryktu radomskiego.

Po drugiej wojnie światowej jego gospodarzami byli prezydenci miasta, potem wojewodowie (1975 – 1998). Od 1998 mieścił się tu Urząd Miejski, Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie z delegaturą w Radomiu, oraz różne urzędy, biura,

organizacje instytucje. Wielokrotnie zmieniano wystrój placu przed gmachem. Zasypano zbiornik przed gmachem. Zasypano zbiornik przed gmachem. Zasypano zbiornik przed gmachem. Zasypano zbiornik przed gmachem. Zasypano zbiornik przed gmachem.

Na przeciwko gmachu w kwadracie ulic S. Zeromskiego, J. Słowackiego, H. Sienkiewicza i A. Mickiewicza znajduje się park im. Tadeusza

Kościuszki, zaplanowany z budową w latach 1825 – 1827 budynku Komisji Województwa Sandomierskiego. Było to za czasów Dimitrija Gawriłowicza Anuczina, dlatego początkowo park nazwany został Anuczynowskim, później Ogrodem Saskim. Od 2006 roku spogląda na gmach Corazziego Jan Kochanowski, z odsłoniętego 24 czerwca pomnika. Pomnik powstał z inicjatywy

Společnego Komitetu Ratowania Zabytków Radomia. Konkurs na projekt wygrała praca Jana Kuczana, profesora rzeźby na ASP w Warszawie. Na pomniku obok siedzącego w swobodnej pozie mistrza Jana stoi dziewczynka (córka Urszulka), której autor pomnika nadał znaczenie symboliczne.

Jerzy Madejski

Honory dla bohaterów 1920

Prezydent Miasta Radomia zwrócił się z wnioskiem do Rady Miejskiej o nadanie tytułu Honorowego Obywatela Miasta Radomia Józefowi Marjańskiemu oraz Teresie Grodzińskiej. To element obchodów stulecia Bitwy Warszawskiej.

W czasie pandemii sierpniowej uroczystości były skromniejsze niż wcześniej zakładano, jednak nie zapomniano o bohaterach i ofiarach wojny polsko – bolszewickiej. 14 sierpnia na dziedzińcu radomskiego ratusza, przedstawiciele Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie i Chorągwi Mazowieckiej ZHP Hufiec Radom-Miasto odsłoniли tablicę memoratywną (na zdjęciu) z okazji 100 rocznicy utworzenia Armii Ochotniczej w Radomiu „w hołdzie ochotnikom z Ziemi Radomskiej, a wśród nich przeszło 600 druhom radomskiej chorągwi harcerzy oraz druhom pogotowia wojennego harcerok”. 15 sierpnia odbyły się uroczystości oficjalne oraz msza św. w intencji Ojczyzny i Wojska Polskiego, a dzień później w kościele parafialnym poświęcono tablicę ku czci Sługi Bożej Wandy Malczewskiej, mistyczki, która przewidywała wydarzenia 1920 roku.

Obecnie czekamy na opinię Komisji Kultury Rady Miejskiej w sprawie wniosku prezydenta. Jeśli będzie pozytywna, Radom doczeka się dwóch Honorowych Obywateli, którzy oddali życie w wojnie polsko-bolszewickiej Józef Marjański urodził się 10 sierpnia 1892 w Radomiu. Już jako uczeń Miejskiej Szkoły Handlowej działał w konspiracyjnych OMN „Przyszłość” i skautingu. W 1914 roku zaciągnął się do Legionów Polskich, z którymi przeszedł cały szlak bojowy 1 pułku piechoty Legionów. Po kryzysie przysięgowym był internowany, a po powrocie do rodzinnego Radomia został pierwszym komendantem VII Okręgu Polskiej Organizacji Wojskowej. Po powstaniu Republiki Radomskiej Józef Marjański został wojskowym komendantem radomskiego rządu i z 1 i 3 listopada 2018 roku kierował akcjami rozbijania austriackich żołnierzy i przejęcia koszar, dworc-

ca kolejowego czy kasy skarbowej. Wkrótce został komendantem Radomskiego Okręgu Wojskowego. Brał udział w walkach w radomskim i kieleckim, zdobywał broń m.in. Kozienice i Wierzbnik. Podczas wojny polsko-bolszewickiej Józef Marjański dowodził I batalionem 1 pułku piechoty Legionów. Uczestniczył w kampanii kijowskiej i Bitwie Warszawskiej. 22 sierpnia 1920 roku podczas Bitwy Białostockiej, w czasie trudnych walk, zginął, osłaniając wycyfujący się sztab dywizji. Został pośmiertnie awansowany na majora i pochowany na Białostockim Cmentarzu Wojskowym. W 1923 roku jego prochy ekshumowano, przewieziono do Radomia i z honorami wojskowymi pochowano na cmentarzu przy ul. Limanowskiego. Był trzykrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych i pośmiertnie orderem Wirtuti Militari oraz Krzyżem Niepodległości z Mieczami. Józef Piłsudski mówił o nim

„pierwszy z dzielnych”. Teresa Grodzińska urodziła się w 20 grudnia 1899 roku w Jaszowicach koło Radomia. Już jako uczennica Gimnazjum Żeńskiego Marii Gajl w Radomiu działała aktywnie w harcerstwie, a w 1915 roku wstąpiła do tajnej Organizacji Młodzieży Narodowej. Po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej praktykowała jako pielęgniarka, by w lipcu 1920 roku – jako ochotniczka - ruszyć na front. Od 19 sierpnia uczestniczyła w działaniach wojennych w rejonie Hrubieszowa. Zasłynęła odwagą i poświęceniem. 1 września 1920 roku jej pułk został otoczony przez 1 Armię Konną Siemiona Budionnego. Teresa Grodzińska nie wycofała się i kontynuowała opiekę nad rannymi żołnierzami. Tego dnia została wzięta do niewoli. Kilka godzin miała bronić się przed atakującymi ją Kozakami, którzy w końcu niezwykłe brutalnie zamordowali ją we wsi

Czortowice. Na początku września pochowano ją w Chelmie, z napisem na grobie „Cześć Ci, Męczennico”. Już 11 września wojsko wystąpiło o odznaczenie Teresy Grodzińskiej Złotym Krzyżem Orderu Wojennego Wirtuti Militari, jej szczątki przeniesiono do Radomia i 18 września 1920 roku zorganizowano uroczysty wojskowy pogrzeb. Została pochowana w grobowcu rodzinnym na cmentarzu przy ul. Limanowskiego w Radomiu.

Teresa Grodzińska była pierwszą kobietą i jedną z pierwszych osób odznaczonych przez II Rzeczpospolitą Orderem Wirtuti Militari. Stawiana była w jednym rzędzie z Orłętami Lwowskimi jako wzór dla młodzieży. W 1926 roku jej imieniem nazwano jedną z sal Wojskowego Szpitala Ujazdowskiego w Warszawie, gdzie odbyła kurs sanitariuszki, w szpitalu umieszczono również tablicę pamiątkową. RED

Zmiany dyrektorów?

Prezydent Miasta Radomia ogłosił nabór na kandydatów na stanowiska dyrektorów Domu Kultury „Borki” i Domu Kultury „Idalin”.

W obu konkursach Urząd Miejski czeka na oferty do 9 października. Przypomnijmy, że trwa także konkurs na kandydata na stanowisko dyrektora OKiSz Resursa Obywatelskiego (powinien zostać on rozstrzygnięty w połowie września), a po 20 września zostanie też ogłoszony podobny konkurs dla Miejskiej Biblioteki Publicznej. Dyrektorzy wszystkich tych instytucji byli zatrudnieni na zasadach, które już dziś nie obowiązują. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 roku, jedynym trybem nawiązania stosunku pracy z dyrektorem samorządowej instytucji kultury jest powołanie dyrektora na czas określony, na okres od 3 do 7 lat. Tymczasem dyrektorzy ww. instytucji zostali powołani przed 2012 rokiem na czas nieokreślony. Dlatego ogłoszono konkursy i nabory na dyrektorów tak, by od 1 stycznia 2021 roku zatrudniać ich zgodnie z obowiązującą ustawą na czas określony. Dotychczasowi dyrektorzy instytucji mogą startować w konkursach. Nie zrobi tego dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej, która odchodzi na emeryturę.

RED

Orkiestra gra

Radomska Orkiestra Kameralna nowy sezon po raz pierwszy zaczyna... tuż po Wielkanocnym Festiwalu Ludwiga van Beethovena.

Oficjalnie orkiestra w swojej siedzibie przy ul. Żeromskiego sezon 2020/2021 rozpocznie 26 września koncertem „(Re)discovering Harvey Hope”. Na gitarze zagra Jakub Kościuszko. Wystąpią też: Jan Jakub Bokun – dyrygent, Izabella Starzec – prelegent i Radomska Orkiestra Kameralna. W programie znane i niedawno odkryte utwory Harveya Hope'a (1943-2014), związanego z Lublinem brytyjskiego mistrza gitary klasycznej, kompozytora, promotora dawnych kompozycji na gitarę, kolekcjonera gitar barokowych.

Ale już 13 września ROK współorganizowała niezwykle wydarzenie w Zespole Szkół Muzycznych: koncert celebrujący 210 rocznicę urodzin Fryderyka Chopina, 250 rok urodzin Ludwiga van Beethovena i rok śmierci Krzysztofa Pendereckiego. A to w ramach 24. Wielkanocnego Festiwalu Ludwiga van Beethovena, który ze względu na pandemię został przeniesiony z kwietnia na wrzesień. Wystąpili świetni muzycy: Szymon Nehring – fortepian, Dawid Runtzydyrygent i Polska Orkiestra Sinfonia Iuventus im. Jerzego Semkowa. RED

4 koncerty na 4 dekady

Miejski Ośrodek Kultury „Amfiteatr” świętuje jesienią swoje 40-lecie. Zaplanowano 4 koncerty, pokazujące różnorodność muzyki i otwartość radomskiej instytucji.

12 września przy ul. Parkowej odbył się koncert muzyki alternatywnej duetu Karaś/Rogucki. 11 października w Zespole Szkół Muzycznych wystąpi Artur Andrus, dziennikarz, poeta, autor tekstów piosenek, artysta kabaretowy. 14 listopada w Kawiarni Artystycznej Amfiteatru koncert Agi Zaryan, znanej już w świecie wokalistki jazzowej młodego pokolenia. 1 5 grudnia w Zespole Szkół Muzycznych gala finałowa jubileuszu, podczas której wystąpią Katarzyna Cerekwiczka, Łukasza Zagrobelny i Piotr Polk w towarzystwie 12-osobowej orkiestry. Tak w skrócie przedstawia się plan 4 koncertów na 4 dekady MOK Amfiteatr.

Organizatorzy nie kryją, że plan był zupełnie inny. Okrągłe urodziny MOK miał świętować przez cały rok, a punktem kulminacyjnym miał być wielki koncert w amfiteatrze na kilka tysięcy widzów. Wszystko zmieniła pandemia, wymuszając organizację mniejszych wydarzeń w reżimie sanitarnym.

- Kultura się nie poddaje, dlatego wiosną zaprezentowaliśmy nowe logo, odświeżoną identyfikację wizualną i dedykowany jubileuszowy mural na budynku przy ul. Parkowej 1 – dodaje Waldemar Dolecki, dyrektor MOK „Amfiteatr”. - Od kilku lat „Amfiteatr” wyraźnie się zmienia, kładziemy mocny akcent na edukację kulturową, buduje markę nowoczesnej instytucji kultury, której misją jest wsłuchiwanie się w ludzi, rozpoznawanie potrzeb lokalnej społeczności i odpowiadanie na nie. MOK Amfiteatr ma co świętować, bo od 40 lat jest organizatorem naj-

Plakaty jubileuszowe, przygotowane przez MOK „Amfiteatr”

większych koncertów w mieście. Warto dodać, że pieniądze na jubileuszowe obchody pochodzą z Budżetu Obywatelskiego.

- MOK od kilku lat konsekwentnie buduje wokół siebie grono sympatyków, którzy zgłaszają do Budżetu Obywatelskiego projekty dedykowane „Amfiteatrowi”, a potem jes-

cze na rzecz tych projektów lobbują. To świetny przykład instytucji, która umiejętnie buduje relacje, tworzy więź z odbiorcami - komentuje Sebastian Równy, dyrektor Wydziału Kultury Urzędu Miejskiego. - Ta instytucja się zmienia, wchodzi umiejętnie w nową erę, w przyszłość edukacji kulturalnej, co odzwierciedla

RED

Filmowe nagrody lata

W tym roku wyjątkowo w sierpniu, nie w lipcu, odbyły się w Radomiu Ogólnopolskie Spotkania Filmowe „Kameralne Lato”. Udział w nich miała również Wyższa Szkoła Handlowa.

Fot. Przemysław Skrzydło

13. Kameralne Lato zamknęła uroczysta ceremonia w Sali Koncertowej Zespołu Szkół Muzycznych, podczas której wręczono nagrody i przyznano nominacje do Nagród im. Jana Machulskiego. Jury Kon-

kursu Głównego w składzie: Tomasz Raczek – krytyk filmowy, Anna Mucha – aktorka, Marta Habior – producentka filmowa, Małgorzata Potocka – aktorka, reżyserka, Przemysław Chruścielewski – montażysta filmo-

wy, Marek Świszcz – specjalista w zakresie profilaktyki społecznej, po obejrzeniu 20 filmów konkursowych postanowiło przyznać Grand Prix Konkursu Głównego – Nagrodę Prezydenta Miasta Radomia w wysokości 10 tys. zło raz statuetkę Złotego Łucznika Pawlinie Carlucci Sforzy za film „Wielki strach”. Nagrodę specjalną ufundowaną przez Stowarzyszenie Autorów ZAiKS w wysokości 2 tys. zł otrzymała Katarzyna Warzecha za film „We have one heart”.

Wyróżnienie Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu za najlepszy film o tematyce społecznej trafiło w ręce Grzegorza Paprzyckiego za film „Mój kraj taki piękny”. Jury przyznało wyróżnienie honorowe za montaż Agacie Cierniak i Alanowi Zejerowi za film „Synek”. Jury przyznało również szereg nominacji do Nagród im. Jana Machulskiego (edycja 2021). Z kolei Jury Akademickie w składzie: dr Andrzej

RED, fot. Filmforum

Jak w dobie pandemii broni się radomski teatr

Projekt „Ulica Teatralna” okazał się sukcesem – w dobie pandemii najlepiej zdały egzamin działania plenerowe. A Teatr Powszechny w Radomiu już zaprasza na XIV Międzynarodowy Festiwal Gombrowiczowski.

Teatr Biuro Podróży

fot. Kinga Hendzel

Przypomnijmy: Robert Stępniewski, od prawie 10 lat szef Teatru Resursa, zgłosił do Budżetu Obywatelskiego projekt wakacyjnego przeglądu teatrów ulicznych. Radomianie zagłosowali za nim i w tym roku Teatr Powszechny w Radomiu wziął na siebie rolę organizatora imprezy. Dzięki temu mogliśmy oglądać najlepsze teatry plenerowe w Polsce, często ze spektaklami, które przeszły już do legendy.

Przełęcz „Ulica teatralna” zainaugurował na placu Jagiellońskim niezwykle widowiskowy, przejmujący spektakl „Arka” w wykonaniu artystów Teatru Ósmego Dnia z Poznania. Teatr Ósmego Dnia to legenda polskiego teatru, jego początki sięgają 1964 roku. Spektakl „Arka”, z wiel-

kim uskrzydłym statkiem – wielopiętrową, ruchomą sceną, został pokazany na wszystkich liczących się festiwalach na całym świecie.

Potem w każdy piątek można było podziwiać m.in. inspirowany twórczością poetycką T.S. Eliota spektakl „Peregrinus” Teatru KTO z Krakowa, widowiskowy „Cyrk Tarabumba” Teatru Klinika Lalek z Wolimierza, „Komediantów” Teatru Pantomimy MIMO z Warszawy. Dodatkowo w „Scenach miłosnych” prezentowali się kilkakrotnie aktorzy radomskiego teatru. Przegląd zamknął 28 sierpnia wstrząsający „Carmen Funebre” Teatru Biura Podróży z Poznania, spektakl który powstał w 1994 roku, a impulsem do jego stworzenia były nasilające się

konflikty etniczne.

Na wszystkich ośmiu spotkaniach „Ulicy teatralnej” pojawiały się tłumy radomian – przyjęcie spektakli było świetne. Kolejną odsłoną „Ulicy teatralnej” została już zgłoszona do Budżetu Obywatelskiego na przyszły rok i można na nią głosować do 20 września.

A radomski Teatr już szykuje się do XIV Międzynarodowego Festiwalu Gombrowiczowskiego. W tym roku stopień komplikacji organizacyjnych będzie większy – na warunkach pandemii. W każdym razie festiwal rozpocznie 10 października premiera radomskiego teatru – będzie to „Pornografia” w reżyserii Jana Husakowskiego. Do 17 października będziemy mogli podziwiać m.in. „Dialogi polskie” w reżyserii Mikolaja Grabowskiego (Teatr Bagatela, Kraków), „Trans – Atlantico” w reż. Tomasza Gawrona (Teatr im. L. Solskiego, Tarnów), dwie odsłony „Iwońny, księżniczki Burgunda” (Teatr im. W. Siemaszkowej, Rzeszów – reż. Waldemar Śmigasiwicz i Akademia Sztuk Teatralnych im. St. Wyspiańskiego w Krakowie – reż. Radosław Rychcik), czy „Ślub” w reż. Radosława Rychchika (Teatr Zagłębia, Sosnowiec). Będzie też wystawa plakatów gombrowiczowskich i koncert inspirowany twórczością Witolda Gombrowicza w wykonaniu belgijskich artystów.

RED, Zdj. udostępnione przez R. Stępniewskiego

Teatr KTO

fot. Monika Kowalczevska

Teatr Klinika Lalek

fot. Tomasz Grzyby

Jaki piękny socrealizm

Muzeum im. J. Malczewskiego ma na koncie kilka głośnych wystaw, pamiętanych przez lata. Najnowsza – „Socrealizm sztuka w służbie propagandy” – też mocno zapisze się w historii instytucji.

Jest to pierwsza prezentacja dzieł socrealizmu w Radomiu od czasu Salonów Żimowych z pierwszej połowy lat 50. XX wieku. Na wystawie podziwiać możemy ponad 120 obrazów, plakatów, rzeźb i grafik, ale też wytwory wzornictwa przemysłowego.

Nawet przeciwnicy idei sztuki socrealistycznej muszą przyznać, że wiele z tych prac to po prostu sztuka na najwyższym poziomie – kompozycyjnie, malarsko, warsztatowo. Ale też wśród autorów są takie nazwiska jak Andrzej Wróblewski, Aleksander Kobzdej, Wojciech Fangor, Alfred Lenica czy Alina Szapocznikow.

Co ważne, dzieła te są zapisem i refleksją swoich czasów. I nie chodzi tylko o ich wydźwięk propagandowy, ale o fakt, że artystycznie widać w nich tego samego ducha i podobne motywy, jak choćby u Picassa czy Mondriana czy Malewicza.

Ekspozycja została podzielona

na na pięć części. W pierwszej muzeum prezentuje prace najważniejszych przedstawicieli nurtu, którymi byli zarówno ortodoksyjni wyznawcy nowej sztuki, tacy jak Juliusz Kra-

względem na wiodące tematy socrealizmu, którymi były m.in. motywy pracy, industrializacja, walka o pokój, walka z analfabetyzmem, odbudowa kraju po zniszczeniach wojennych, portrety przodowników pracy, portrety przywódców partyjnych.

Kolejną część wystawy stanowią prace artystów, którzy odrzucili formułę socrealizmu, milczeli lub tworzyli „do szuflady” wyrzucając się poza nawias oficjalnej sztuki.

Osobnym akcentem ekspozycji jest wzornictwo – mamy tu prace projektantów związanych ze znaną każdému miłośnikowi polskiego wzornictwa Spółdzielnią Artystów „Ład”, takich jak Jan Kurzatkowski, Władysław Wincze, Olgierd Szlekys czy Helena Bukowska. Projekt te są stylistycznie bardzo daleko od oficjalnej estetyki realizmu socjalistycznego.

Dużą atrakcją dla odwiedzających jest możliwość obejrzenia oryginalnych plakatów propagandowych z

wczesnych lat 50., autorstwa najwybitniejszych przedstawicieli tzw. polskiej szkoły plakatu, m.in. Henryka Tomaszewskiego, Waldemara Świączka, Wojciecha Fangora, Eryka Lipińskiego.

Kolejną częścią wystawy jest socrealizm w sztuce ludowej.

Ekspozycja kończy się symbolicznym zaznaczeniem jednego z punktów zwrotnych w powojennej sztuce polskiej, jakim była Ogólnopolska Wystawa Młodej Plastyki w warszawskim Arsenale, która odbyła się jako impreza towarzysząca V Światowemu Festiwalowi Młodzieży i Studentów latem 1955 roku w Warszawie. Ekspozycja ta zapowiadała powolne odejście od doktryny socrealizmu.

Kuratorami wystawy są Damian Jendrzeczyk i Krzysztof Skarżycki. Dużą atrakcją dla odwiedzających jest możliwość obejrzenia oryginalnych plakatów propagandowych z

RED, fot. J. Madejski

Radomskie ulice

Ulica Wałowa i okolice

Wytyczona na początku lat dwudziestych XIX wieku na zasypanej fosie miejskiej, biegnącej wzdłuż wałów obronnych po południowej stronie miasta, miała być ciągiem spacerowym, podobnie jak ulica Spacerowa (ul. Mikołaja Reja), która powstała w tym samym czasie.

Ulica Wałowa była zamieszkała głównie przez Żydów. Mieściło się tu najwięcej instytucji i stowarzyszeń żydowskich. Z powodu lokalizacji jatek miejskich naprzeciwko zamku, a potem placu targowego, przybrała charakter ulicy targowej. W XIX wieku było tu centrum radomskiego handlu. W czasie okupacji niemieckiej ulica znalazła się na terenie radomskiego getta. W Radomiu narodowość żydowska stanowiła 32 procent ogółu mieszkańców. W 1938 roku w liczącym 90 tysięcy mieszkańców Radomiu, ponad 28 tysięcy było narodowości żydowskiej. Głównym źródłem utrzymania Żydów był drobny handel i rzemiosło. Wielu pracowało w przedsiębiorstwach prywatnych, natomiast mało w przedsiębior-

radomska gmina żydowska posiadała własne dobrze zorganizowane instytucje i stowarzyszenia wychowawcze, charytatywne, kultural-

i małego na Glinicach. Granica getta w śródmieściu biegła od kościoła ewangelickiego ulicą Reja do Mireckiego, dalej ul. Mleczną do rzeki Mlecznej i wzdłuż mlecznej do Piotrówki. Przecinała ulicę św. Wacława do Przechodniej, następnie przecinała Starokrakowską, Mariacką, Narutowicza, do ul. Pereca, dalej omijając szpital do ul. Bernardyńskiej, skąd prostą linią biegła do styku ul. Wałowej z placem św. Trójcy i Rwańską do Rynku. Obiegała Rynek, który wraz z Ratuszem pozostawał po „stronie aryjskiej” i ulicą Szwarlikowską do kościoła ewangelickiego. Ulica Wałowa stała się ulicą centralną getta. Żydowskie ślady w naszych miastach to bóżnice i cmentarze. Synonimem słowa bóżnica jest wyraz pochodzenia greckiego „synagoga”, który oznacza miejsce zgromadzenia, dom modlitwy. Po radomskiej synagodze pozostał tylko ślad. Synagogę spalili Niemcy. Jej resztki rozebrano po wojnie na polecenie władz miejskich. W miejscu gdzie stała przy ul. Bóżniczej, jednej z najstarszych ulic w mieście biegnącej wzdłuż ulicy Wałowej, wzniesiono w siódmą rocznicę zagłady getta zlikwidowanego w sierpniu 1942 roku pomnik pamięci ofiar Radomskiego Getta Żydowskiego. Pomnik zaprojektował Jakub Zajdensznr. Pomnik który ma ok. 5 metrów wysokości zbudowany został z części połamanych nagrobków.

Ulica Wałowa to dziś ulica wspomnień, tych tragicznych, ale także dokumentujących wielką historię miasta. Resztki murów miejskich, pozostałości po zamku. Tradycja zamku początkiem sięga XIV wieku, łącząc jego budowę z działalnością króla Kazimierza Wielkiego. Przyjmuje się że zamek został wzniesiony w 1360 roku na niewielkim wzgórzu Nowego Radomia. Średniowieczne mury przy ul. Wałowej tworzyły wraz z zamkiem pierścień obronny „nowego” Radomia. Określenie „Nowy Radom” dotyczy nowej lokacji dokonanej przez Kazimierza Wielkiego ok.1350 roku. Król Kazimierz przeniósł miasto kilkaset metrów dalej na północny wschód, na rozleglejszy i bezpieczniejszy teren. Nazwano go Nowym Radomiem, bądź Miastem Kazi-

mierzowskim, w odróżnieniu od przedlokacyjnego Radomia, zwanego odtąd Starym Radomiem, który wkrótce stał się rolniczą osadą. Te dwa ośrodki osadnicze oddzielała od siebie bagnista dolina rzeki Mlecznej oraz Strumień Południowy. Nowy Radom miał kształt owalu rozciągającego się z północnego zachodu na południowy wschód. Otrzymał układ szachownicy, zgod-

ok.1360 roku. Zamek rozbudowano na rezydencję królewską w stylu renesansowym w połowie XVI wieku.

Ulica Wałowa i sąsiadujące z nią uliczki w odległej historii przypominają zarówno o historii osiadłych tu Żydów jak i zamku wokół którego rozstawiano stragany. Początek XVIII wieku jest okresem gorących sporów rozgrywających się w Radomiu pomiędzy mieszczan-

stwach i instytucjach państwowych. Dość pokaźna grupa była przedstawicielami zakładów przemysłowych i hurtowni handlowych. Wśród inteligencji żydowskiego pochodzenia dominowali lekarze. Przed wojną

ne, sportowe. Funkcjonowały dwa przedszkola wyznaniowe, dwie szkoły powszechne, gimnazjum, biblioteka, dom sierot, dom starców, szpital, towarzystwa kulturalne, kluby sportowe. Ukazywały się trzy tygodniki: „Dos Radomer Leben” („Życie Radomskie”), „Radomer Sztyme” („Głos Radomski”) i polskojęzyczna „Trybuna”.

W lutym 1941 roku zwierzchnik Generalnej Guberni Hans Frank zabronił Żydom korzystania z wszelkich środków komunikacyjnych, w tym z dorożek, wozów i sanek. Wkrótce potem ukazało się zarządzenie o gettach- zamkniętych dzielnicach mieszkaniowych dla Żydów. W Radomiu powstało tzw. getto złożone, składające się z dwóch gett: dużego w dzielnicy Śródmieście

ny ze schematem urbanistycznym obowiązującym w czasach Kazimierza Wielkiego. Otoczono go murem przy którym od strony południowej stał zamek, a obok niego kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela. W

stwie a Żydami. Walka miała podłoże ekonomiczne. Dane archiwalne wspominają o dwudziestu kramach znajdujących się dookoła Zamku Królewskiego w których ogniskuje się cały handel okoliczny, posiada-

1364 roku Radom otrzymał miejskie prawo magdeburskie. Neogotycki kościół farny, podobnie jak zamek królewsko-starościński, powstał z fundacji Kazimierza Wielkiego

czami kramów są wyłącznie Żydzi i przeciwko nim zwraca się gniew zazdrosnego mieszczaństwa.

Jerzy Madejski, fot. archiwum „Gazety Radomskiej”